

Geknutsel in de duinen

(foto: Henk Wijkhuizen).

MARC JANSSEN

Een belangrijke discussie van de afgelopen jaren gaat over de vraag hoe lang je moet doorgaan met het schoonmaken van de duinen en het opruimen van de rotzooi uit het verleden, en wanneer je kunt overstappen op de principes van 'robuuste natuur'. Op welk moment kun je de natuur met rust laten? Moet elke verruigde, vochtige duinvallei tot op het maagdelijk zand worden schoongemaakt of mogen er ook enkele ruige duinvalleien blijven bestaan? Moet elk voormalig landbouwgrondje worden afgeplagd of bewaren we er een paar vanuit cultuurhistorische overwegingen? Het is vaak een lastig dilemma.

In de afgelopen twintig jaar is er, ook onder aanvoering van Stichting Duinbehoud, een flinke schoonmaakactie uitgevoerd in het duingebied. Ongewenste activiteiten zijn verwijderd, vervuilde delen zijn schoongemaakt en de negatieve effecten van de luchtverontreiniging zijn aangepakt met intensief beheer. Graafmachines, klepelmaaiers en bulldozers hebben jarenlang het beeld bepaald om de natuur er weer bovenop te helpen. Op voorlich-

tingsbijeenkomsten wordt dit soort activiteiten gepresenteerd als natuurherstel en natuurontwikkeling. Ingrijpen is nodig om de achteruitgang van de natuur een halt toe te roepen. In de afgelopen jaren is er veel 'rommel' uit het duingebied verwijderd en zijn de duinen er mooier en schoner op geworden. Trots melden we jaarlijks de geboekte resultaten in hectares herstelde natuur met verwijzing naar de bijzondere planten of dieren die een nieuw leven konden beginnen in het duingebied. Al het 'geknutsel' in het duingebied leidt uiteindelijk tot meer variatie en een hogere biodiversiteit.

Maatschappelijke weerstand

In de maatschappij blijkt er weerstand te zijn tegen het gerotzooi in de duinen, waarbij bij elke ingreep ook natuur verloren gaat. Bij al het bovengenoemde klepelen, plaggen en maaien leggen miljoenen planten en dieren het loodje. Vaak wordt toegewerkt naar het maagdelijk duinzand en moet alles wat groeit

De inzet van graafmachines, klepelmaaiers en bulldozers bepaalt sterk het beeld van de duinen. Soms lijkt het alsof in de afgelopen 25 jaar het gehele duingebied op de schop is geweest. Bij nadere bestudering blijkt dit alles best wel mee te vallen. Van de circa 40.000 hectare duingebied langs de Nederlandse kust is dit circa 1500 hectare. Dit betekent dat 96% van het duingebied met rust is gelaten. Wel lopen er in dit gebied steeds meer paarden, koeien of schapen rond om de natuurbeheerder een handje te helpen.

Voorbeelden van uitgevoerde maatregelen:

- verwijderen van vervuild slib van de bodem van infiltratieplassen;
- verwijderen van putten en leidingen van de waterwinning;
- verwijderen van asfaltpaden en vervanging door schelpenpaden;
- afplaggen van valleibodems om de opgehoopte humus te verwijderen en terug te keren naar voedselarme condities;
- verwijderen van duindoorn uit dichtgegroeide strandvlakten en valleien;
- omvorming van naaldbos naar loofbos of open duinvegetatie;
- verwijderen van helmplant uit de zeereep om dynamiek terug te krijgen;
- verwijderen van Amerikaanse vogelkers of andere exoten;
- oude akkers ontdoen van plantengroei en bovenlaag om een nieuw leven als duinvallei te beginnen.

De nijlgans (een exoot) heeft een beperkt effect op de bestaande natuur (foto: Henk Harmsen).

en bloeit daarvoor wijken. Dit gaat ook ten koste van waardevolle en/of beschermde plant- en diersoorten. Bij enkele natuurontwikkelingsprojecten zijn noordhellingen met waardevolle gentianen kaal gemaakt, broedplaatsen van de duinhagedis zijn omgeploegd en de rugstreeppad is afgevoerd met het verwijderde slib en plagmateriaal. Bij het publiek leidt dit nogal eens, en terecht tot kritische vragen.

Robuuste Natuur

Naast deze natuurherstelacties pleit Stichting Duinbehoud al jaren voor de realisatie van zogenaamde robuuste natuur. Dat is een type natuur dat tegen een stootje kan en waar planten en dieren hun gang kunnen gaan. Of er op een kale, uitgestoven zandvlakte een vochtige duinvallei ontstaat of een moerasbos, maakt niet uit. Als de natuur het er maar naar z'n zin heeft. De beheerder beperkt zich in de regel tot het instellen van enkele randvoorwaarden, zoals een juiste waterstand langs de randen, een selectief werkende recreatiezonering of integrale begrazing zonder interne hekken. Hij stelt zich bescheiden op, let alleen op de grote processen en laat de natuur verder het werk doen.

Advies

Het bovengeschetste dilemma is onlangs ook

onderwerp van gesprek geweest in een bijeenkomst van de adviseurs van Stichting Duinbehoud. Mede op basis hiervan zou ik de volgende uitgangspunten willen formuleren:

1. Ingrijpen in de natuur moet altijd duidelijk beargumenteerd kunnen worden. Dat wil zeggen dat te bereiken natuurdoelen niet kunnen worden bereikt zonder ingreep; het ingrijpen moet aantoonbare ecologische winst opleveren. Ook natuurherstelprojecten moeten zich houden aan het 'nee, tenzij'-beleid dat geldt voor natuurgebieden.
2. Het heeft de voorkeur om eenmalige, zonnig grootschalige ingrepen te doen. Deze moeten voorkomen dat er daarna herhaald onderhoud nodig, en herhaald menselijk onderhoud overbodig is. De resultaten moeten vervolgens goed doorgesproken worden met het publiek.
3. Kansen voor 'robuuste natuur' zijn er met name op de koppen van de waddeneilanden. Daar is ingrijpen en/of sturen vaak geheel overbodig. Verder zou er meer gebruik moeten worden gemaakt van de zeereep als motor voor dynamiek in de duinen. Het achterwege laten van zandsuppleties bij afslagkusten kan daarbij helpen. Het verlies van enkele hectaren duin weegt op tegen de winst van dynamische processen die van invloed zijn op de rest van het duingebied. Stuivend zand vanuit de zeereep kan oude dichtgegroeide duinvalleien weer nieuw leven inblazen. Dit vergt wel geduld. Het zijn processen met een looptijd van vele tientallen jaren.
4. Lokaal kan knutselen in de natuur voor het behoud van soorten en lokale biodiversiteit goed zijn. Kleine gebieden als De Banken en de Kapittelduinen zijn schakels in de Ecologische Hoofdstructuur. Zij moeten dan voor soorten die dat nodig hebben wel een functie kunnen vervullen. Dat kan door soortspecifiek beheer en inrichting.
5. Ook exotenbestrijding vergt een gedegen argumentatie. Niet elke exoot is een ongewenste burger. De bestrijding van exoten kan zich beperken tot soorten die de macht overnemen. Waar het de duinnatuur betreft gaat het vooral om Amerikaanse vogelkers. Soorten als nijlgans, halsbandparkiet en bezemkruiskruid blijken bij nadere bestudering beperkt effect op de bestaande natuurwaarden te hebben en zeker geen sturende invloed op het ecosysteem. Het damhert is in dit opzicht mogelijk een ander verhaal. Hier zal de komende jaren nog kritisch naar gekeken moeten worden.

MARC JANSSEN IS DIRECTEUR VAN STICHTING DUINBEHOUD